

Стан освіти в Острозі під час німецької окупації

У неділю 22 червня 1941 р. німецькі війська почали війну проти радянського Союзу. А вже 26 червня (четвер) під вечір із сторони Новомалина група німецьких військ зайшла в с. Межиріч і пішла в напрямку Острога. Почалася «бойня», бойові дії в Острозі тривали майже тиждень. Острог розбомбили, місто горіло, як факел...з центру Острога залишилися руїни. Було вбито багато солдатів з обох сторін і було багато поранених. Медпрацівники Острога відкрили шпиталь в приміщенні храму колишнього капуцинського монастиря (нині храм св. князя Федора Острозького). Поранені лежали просто на підлозі, бо ліжок не вистачало, але медики, як могли, рятували людей, в основному, радянських бійців і цивільне населення. Своїх поранених німці відправляли у свої шпиталі. Фронт покотився на Схід.

У серпні стало відомо, що в приміщенні педучилища (сучасна Острозька академія) відкривається гімназія і вчительська семінарія, і набираються учні до цих навчальних закладів. Ми, тобто група учнів, які закінчили 6 класів Межиріцької середньої школи, подали заяви, нас прийняли на 1-й курс вчительської семінарії. Всього в семінарії було 5 курсів. На 2-й курс приймали учнів, які закінчили 7 класів і так далі. На 5-й курс запрошували десятикласників. Слухачі були не тільки з Острога та Острозького району; багато учнів приїздило з Славутського, Плужнянського районів Кам'янець-Подільської області та з інших місцевостей.

У перший клас гімназії приймали дітей, як і в семінарію, після 6 класу. У цей заклад так само поступало багато дітей з різних місцевостей. Тут навчання було 4 роки, а далі – матура.

Семінарія розміщувалась в головному корпусі педучилища (нині головний корпус академії). Її директором був Афіноген Максимович Павлюк. А гімназія розміщувалась в корпусах, які по обидві сторони від храму. Директором гімназії був Василь Іванович Григорович (1881-1971). Перед початком навчального року приміщення семінарії, гімназії та храму були освячені. На цю подію зібралось багато люду, не тільки учні та їх батьки, а й чимало бажаючих. Всі переживали велике емоційне піднесення, думалось, що щось буде краще, але в скорім часі люди переконались у протилежному. Навчання в обох навчальних закладах розпочалося 1 вересня. На першому курсі семінарії викладали: математику – Євстратій Васильович Анісімов (він же був наш класний керівник), українську мову і літературу – Галина Миколаївна Янчевська, фізику – Олександр Семенович Коберник, географію – Василь Іванович Григорович, музику – Володимир Йосипович Криницький. На жаль не запам'яталось прізвище вчительки німецької мови,

але вона була фахівцем високої кваліфікації. Через 2 тижні після початку навчання вона заявила, що української мови на уроках німецької мови не розуміє; це заставляло нас думати, як звертатись до неї і говорити з нею німецькою, а це теж було вже навчання. Крім того, вона все нас зобов'язувала писати готичним шрифтом. Запам'яталась ще тим, що розповідала нам про радянські концтабори, де відсиділа 10 років. Взагалі всі викладачі були дуже вимогливі. Ще одна їх особливість, що вони були справжніми інтелігентами, людьми високої освіти. Жоден з викладачів учнів не принижував. Жоден з цих мудрих сивочолих педагогів не назвав нас, простих сільських хлопчаків – «смаркачів» – на «ти», все було тільки на «ви», і це нас дуже бентежило і хвилювало, наповнювало серця повагою до себе і щирою вдячністю до вчителів. Ми «із шкури лізли», щоб не зробити щось образливе для них. Коли б ми провчилися так 5 років, щось би з нас вийшло. Під час навчання використовувалися підручники радянської школи. Навчання було платне, але та плата була чисто символічна. При двох навчальних закладах для іногородніх був влаштований інтернат.

У храмі в неділю і релігійні свята проводились служби Божі, служили священники Михаїл Рихліцький або Олександр Рафальський, хоча іконостасу в храмі не було. Треба додати, що директор семінарії Павлюк згодом був рукоположений у священники і служив на парафії спочатку в селі Верхів, а потім в Дермані, де і був похований.

Під час перерви ми часто бігали на площу і дивились, як німці гнали полонених, а їх було видимо-невидимо. Був такий випадок, коли знесилений полонений впав, а гітлерівець почав немилосердно бити його прикладом. Якась польська жінка кричала: «Po co ty jego bijesz?!» («За що ти його б'єш?!»). Отакі-то були «визволителі».

Хто був ініціатором створення гімназії та вчительської семінарії, я не знаю, але, напевно, то все робила острозька інтелігенція. В Острозі була велика і сильна громада інтелігентів, адже за часів польської окупації в місті діяли, крім 4-х семирічних шкіл, гімназія і вчительський ліцей, де було згуртовано великий колектив педагогів. На жаль, гімназія і вчительська семінарія проіснували лише три місяці, до грудня 1941 року, і були закриті. Німецька влада вирішила, що розумних людей не повинно бути в окупованих країнах. Нам оголосили, що навчання припиняється. Видали свідоцтва за 1-й семестр, і на тому наша шкільна наука закінчилася. У свідоцтві оцінки були поставлені так: з тих предметів, з яких нас встигли проекзаменувати, поставили по заслугах, а з тих, що не було екзамену, поставили всім «достатньо». Свідоцтва були надруковані на поганому сірому папері українською та німецькою мовами, з підписами директора і керівника курсу, завірені червоною печаткою з тризубом. Отже, під час німецької окупації в Острозі залишилась працювати тільки одна семирічна школа.